

БІЗНЕС ТА «ЗЕЛЕНА» МОДЕРНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ: МОЖЛИВОСТІ І БАР'ЄРИ

Підготовлено Центром "Розвиток КСВ"

МЕТОДОЛОГІЯ

«Програма сприяння зеленої модернізації української економіки», що фінансується Урядом Німеччини і реалізується Німецьким товариством міжнародного співробітництва GIZ в партнерстві з - Центром "Розвиток КСВ" і Торгово-промисловою палатою Україною провели опитування представників бізнес компаній «Бізнес та «зелена» модернізація економіки: можливості та бар'єри».

Опитування проводилось з метою виявлення головних можливостей і бар'єрів для екологізації бізнесу України. Результатами опитування стане підготовка рекомендацій для центральних і місцевих органів влади з метою поліпшення рамкових умов для бізнесу в контексті зеленої модернізації економіки України.

Опитування проводилось он-лайн з 20 березня по 15 квітня 2016 року. Участь в опитуванні взяли менеджери, відповідальні за екологічні питання, 7 українських компаній різних секторів економіки – членів Центру "Розвиток КСВ":

FMCG	1
Харчова промисловість	1
Енергетика	2
Нафта і газ	1
Фармацевтика	2

Майже всі опитані компанії (6) мають спеціальні екологічні ліцензії (дозволи) на викиди в атмосферне повітря (6), на розробку мінеральних ресурсів (2), на розміщення відходів (3) та на спеціальне використання водних ресурсів (5).

ВИСНОВКИ

1. Найбільш поширеними серед українських компаній є наступні складові «зеленої» модернізації:

- підвищення енергоефективності (встановлення нового або модернізацією існуючого обладнання)
- підвищення ресурсоефективності (мінімізація відходів та економія води),
- програми «зеленого» офісу,
- впровадження системи екологічного менеджменту (переважно ISO 14001).

2. Основним чинником впровадження заходів із «зеленої» модернізації є намагання підвищити рівень своїх конкурентних переваг та можливостей. Неабияку роль відіграло і підвищення цін на енергоресурси та сировину.

3. Головними перевагами, які відчують компанії під час запровадження заходів із «зеленої» модернізації, є економія коштів й ресурсів та підвищення конкурентних можливостей.

4. Українські компанії мають низький рівень знань щодо «зеленої» модернізації та не отримують консультації з цих питань. Саме нестача інформації з питань зелених технологій, їх дорожнеча та недоступність є головними перешкодами до впровадження заходів із «зеленої» модернізації.

5. Переважна більшість компаній усвідомлюють вплив основних складових «зеленої» модернізації на розвиток компаній.

6. Головними перешкодами у впровадженні основних складових «зеленої» модернізації є переважно внутрішні чинники, як-то:

- нерозуміння необхідності впровадження «зеленої» модернізації,
- низька екологічна свідомість працівників.
- технологічні особливості,
- обмеженість фінансових ресурсів компаній.

Відповідно, головними шляхами подолання цих складностей, на думку опитаних, є внутрішні процеси обґрунтування необхідності впровадження «зеленої» модернізації, ефективності цих заходів та реалізація нових інженерних проектів.

РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ

Під час опитування тільки 3 компанії чітко заявили про впровадження заходів із «зеленої» модернізації економіки, проте, відповіді на інші питання засвідчили, що всі компанії-респонденти реалізують окремі її складові. Українські компанії переважно реалізують:

- проекти з підвищення енергоефективності й ресурсоефективності,
- програми «зеленого» офісу
- та впровадження системи екологічного менеджменту (мал.1).

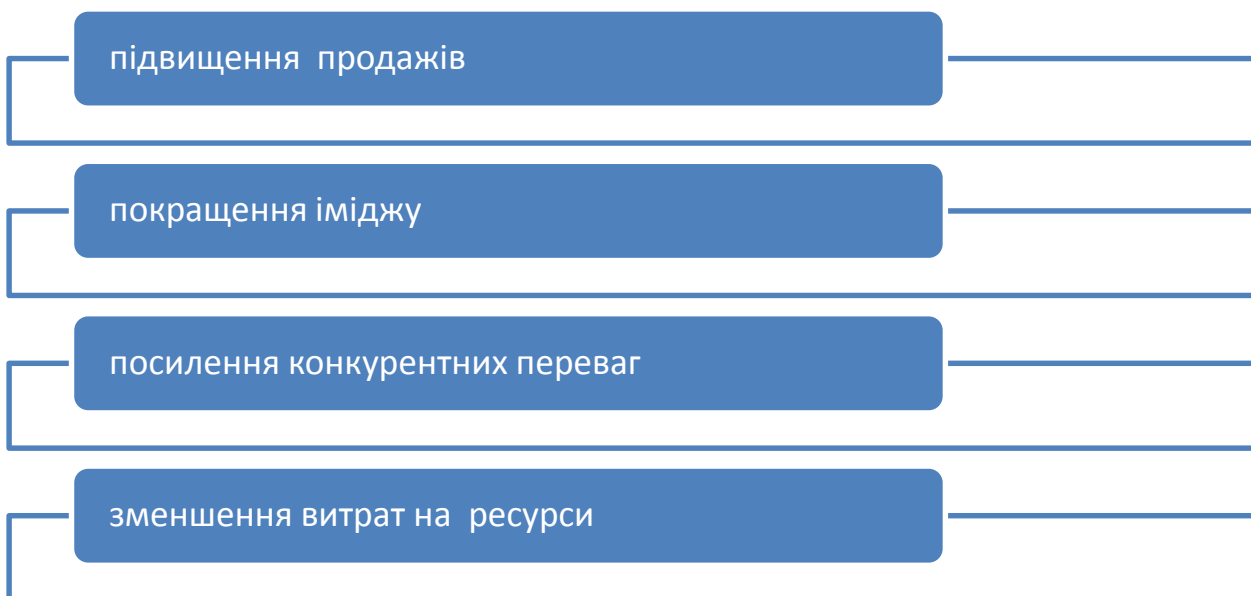
Мал.1. Складові зеленої модернізації економіки, які впроваджують українські компанії

Поштовхом до впровадження заходів із «зеленої» модернізації для українських компаній є бажання підвищити рівень своїх конкурентних переваг та можливостей. Неабияку роль відіграло і підвищення цін на енергоресурси та сировину. Це, на нашу думку, і обумовило те, що всі опитані компанії реалізують проекти з підвищення

енерго- і ресурсо- ефективності (див. мал.2). Відповідно, економія коштів й ресурсів та підвищення конкурентних можливостей є тими перевагами, які відчують компанії під час запровадження заходів із «зеленої» модернізації (мал.3).

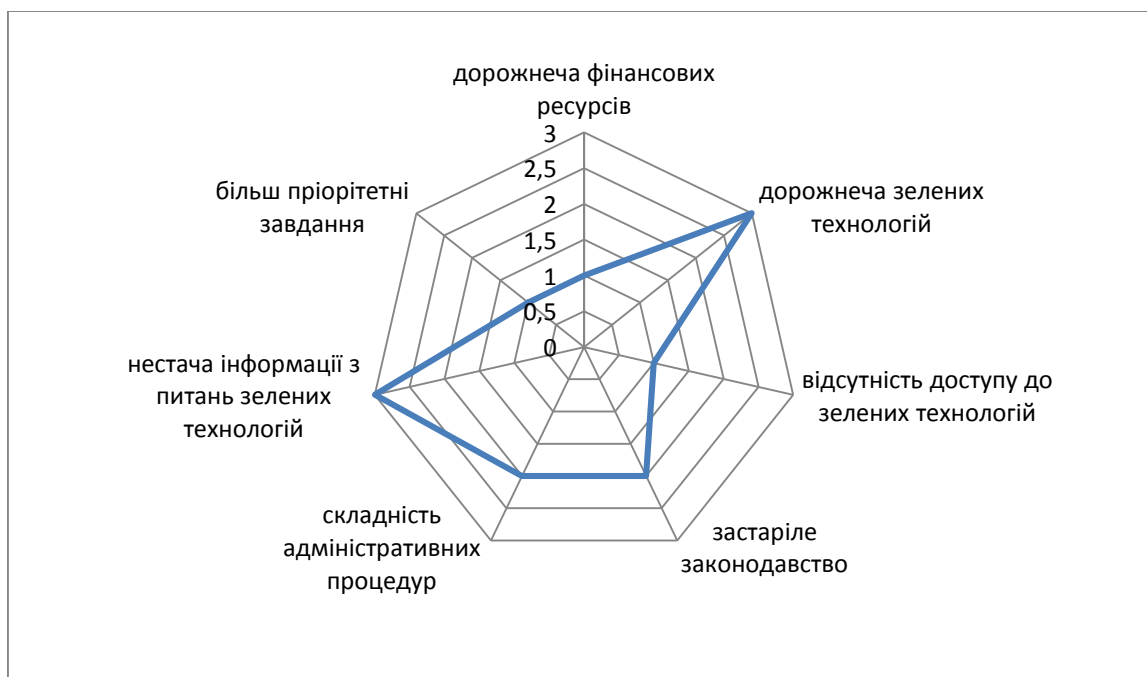
Мал.2. Причини впровадження зеленої модернізації

Мал.3. Перспективи і переваги, які надають компаніям заходи із «зеленої» модернізації

Перешкоди до впровадження заходів із «зеленої» модернізації

Найголовнішою перешкодою до впровадження заходів із «зеленої» модернізації, за визначенням опитаних представників компанії, є нестача інформації з питань зелених технологій, їх дорожнеча та недоступність. Крім того, значним бар'єром є складність адміністративних процедур та застаріле законодавство (мал.4).

Мал.4. Головні перешкоди у впровадженні заходів із «зеленої» модернізації

Рівень знань і консультування з питань «зеленої» модернізації економіки

Більшість представників компаній (5) зазначили, що не мають достатніх знань щодо «зеленої» модернізації економіки та не отримують консультації з цих питань (4), причому частина з них зазначили, що не знають, хто надає подібні консультації. Ті компанії, які їх отримують, звертаються за консультаціями до представників громадських і міжнародних організацій, бізнес-асоціацій, банківських структур та власних служб екологічного менеджменту. Тільки 2 компанії заявили, що отримати такі консультації не складно, інша частина компаній зазначила, що існують певні труднощі, одна з яких - знаходження консультанта - спеціаліста у конкретному питанні. Компанії, які отримують консультації, цікавляться переважно питаннями енергоефективності (див. таб.1)

Табл.1. Перелік питань, які піднімаються під час консультацій

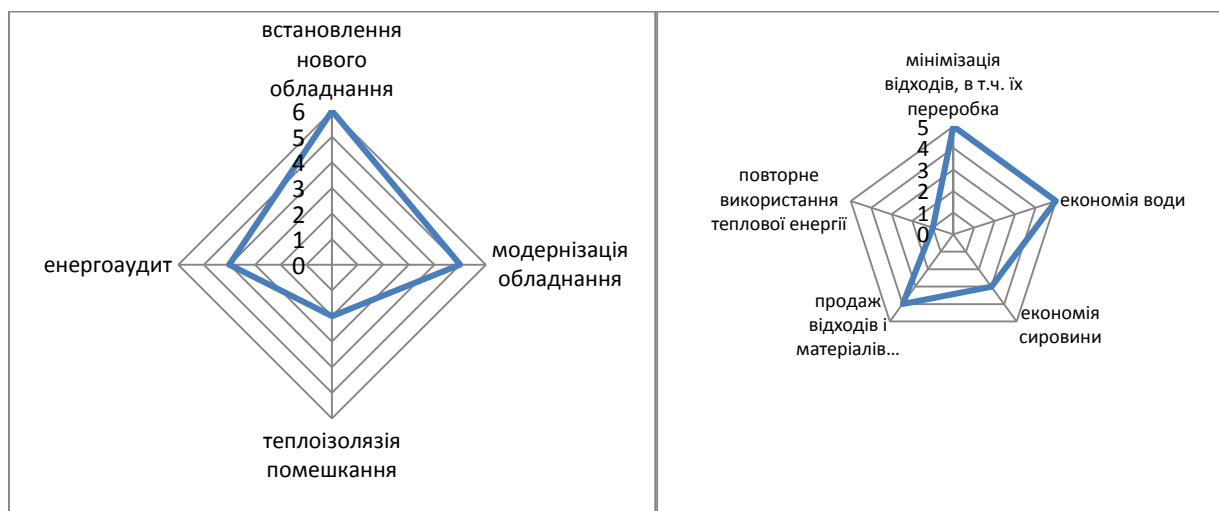
1	впровадження інвестиційних проектів з енергозбереження та енергоефективності
2	заміна традиційних енергоресурсів
3	можливості вторинного використання енергоресурсів
4	інкорпорування екологічної складової в загальну систему управління
5	дотримання законодавства щодо охорони довкілля

Майже половина компаній (4) впевнена, що отримання інформаційних консультацій з питань зеленої модернізації сприяли би розвитку компанії, інша (2) - не зовсім впевнена у цьому.

Впровадження окремих складових «зеленої» модернізації

Енергоефективність та ресурсоефективність

Всі компанії зазначили, що вони впроваджують проекти з підвищення енергоефективності та ресурсоефективності. Енергоефективність впроваджують переважно шляхом встановлення нового або модернізацією існуючого обладнання, а ресурсоефективність забезпечують через мінімізацію відходів та економію води (мал.5 і мал.6).

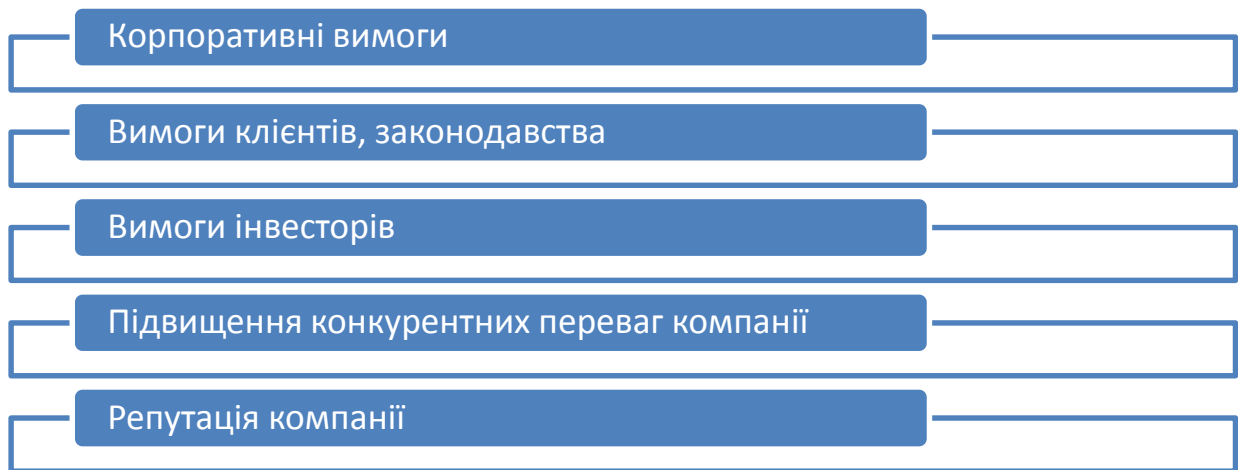

Мал.5. Заходи із енергоефективності Мал.6. Заходи із ресурсоефективності

Результативність впровадження заходів з енергоефективності компанії оцінюють по-різному – від 3,5% до 7% (або надаються дані в показниках вимірювання). Тільки дві компанії зазначили, що розрахунок енергоефективності не здійснювався (для однієї з компаній, причина полягає в тому, що обладнання тільки недавно встановлено). Компанії підтвердили і ефективність заходів з ресурсоефективності, проте з 5 компаній, які зазначили, що отримали зменшення витрат на споживання ресурсів, тільки 1 надала чіткі дані. Дві (2) компанії зазначили, що не мали економічного ефекту.

Впровадження системи екологічного менеджменту

Впровадження системи екологічного менеджменту відбувається переважно за стандартом ISO 14001 (4 компанії). Одна компанія впроваджує корпоративні стандарти екологічного менеджменту, ще одна – в процесі впровадження стандартів. Репутація компанії та посилення конкурентних переваг є головними чинниками, які спонукають компанії впроваджувати системи екологічного менеджменту (мал.7). Практично всі компанії (6 з 7 опитаних) зазначили, що впровадження системи екологічного менеджменту сприяло розвитку компанії, в т.ч. і в частині – підвищення рівня знань про екологічні питання. Проте, представники однієї з опитаних компаній, зазначили, що впровадження системи екологічного менеджменту тільки частково сприяло розвитку компанії.

Мал.7. Головні чинники, які спонукають до впровадження системи екологічного менеджменту

Програми «зеленого офісу»

Практично всі опитані компанії (6) впроваджують програми «зеленого офісу» і мають низку переваг (табл.2)

Табл.2. Переваги, які отримують компанії під час впровадження програм «зеленого офісу» (розміщено за частотою згадування)

1	Підвищення екологічної свідомості працівників компанії
2	Зниження впливу на довкілля
3	Зменшення використання ресурсів
4	Підвищення іміджу компанії
5	Зменшення грошових витрат

Екологічні продукти або послуги, які компанії виводять на ринок

Тільки 1 з опитаних компаній («Оболонь») зазначила, що вони виводять на ринок екологічну послугу (переробка відходів). Головними чинниками, які спонукали цю компанію виводити на ринок екологічні послуги є імідж компанії та намагання підвищити свої конкурентні переваги.

Пільгове фінансування або інвестування у «зелену» модернізацію.

Тільки 1 компанія має досвід отримання пільгового фінансування або інвестування у «зелену» модернізацію («Оболонь»). Ці пільги були отримані від Європейського банку реконструкції і розвитку.

Впровадження системи «зелених» закупок

Впровадження системи «зелених» закупок здійснює тільки ПАТ "Прикарпаттяобленерго".

Екологічне маркування власної продукції та альтернативні та поновлювальні джерела енергії

Жодна компанія не впроваджує екологічне маркування власної продукції та не використовує альтернативні та поновлювальні джерела енергії. Відповідно компанії і не мають чіткої відповіді на питання про вплив на розвиток їх бізнесу цих складових «зеленої модернізації».

Бар'єри

Опитування засвідчило, що практично всі компанії мали перепони або складності під час отримання спеціальних (екологічних) ліцензій або впровадження тих чи інших складових «зеленої» модернізації (див. табл.3) В переважній більшості, вони пов'язані із суб'єктивними чинниками, як-то нерозуміння необхідності «зеленої» модернізації, низькою екологічною свідомістю працівників. Значну роль відіграють і технологічні особливості, обмеженість фінансових ресурсів компаній. На думку опитаних представників компаній, головними шляхами подолання цих складностей є внутрішні процеси обґрунтування необхідності впровадження «зеленої» модернізації, ефективності цих заходів та реалізацією нових інженерних проектів.

Головними перепонами в отриманні спеціальних дозволів на використання ресурсів, розміщення відходів, викидів в атмосферу є недосконалість дозвільної нормативно-правової бази та бюрократичність державної системи видачі ліцензій.

Табл.3. Бар'єри/перепони під час отримання спеціальних (екологічних) ліцензій або впровадження тих чи інших складових «зеленої» модернізації та шляхи їх подолання

	Бар'єри/перепони	Шляхи їх подолання
Спеціальні (екологічні) дозволи на використання ресурсів, розміщення відходів, викидів в атмосферу	Бюрократичність державної системи видачі ліцензій	(питання не ставилось)
	Недосконалість дозвільної нормативно-правової бази	
	Відсутність нормативно-правової бази щодо поводження з відходами	
Енергоефективність	Нерозуміння необхідності змін	обґрунтування необхідності змін
	Пошук джерел збільшення енергоефективності	нові інженерні проекти
	Відсутність фінансових джерел	розрахунок результативності
	Технічні особливості підприємства	ведення єдиної технічної політики
Підвищення ресурсоефективності	Технологічні перешкоди	За рахунок ефективної роботи інженерної служби
	Відсутність стимулювання	Обґрунтування ефективності впровадження відповідних

		заходів (у т.ч. мінімізація впливу на довкілля)
	Відсутність фінансів	-
	Небажання працівників впроваджувати заходи з ресурсоефективності	-
Впровадження системи екологічного менеджменту	Відсутність досвіду, спеціалістів	(питання не ставилось)
Реалізація програм «зеленого офісу»	Відсутність компаній з переробки деяких видів відходів (в т.ч. відпрацьованих батарейок)	(питання не ставилось)
	Низька екологічна свідомість	

РЕКОМЕНДАЦІЇ

1. Сприяти поширенню знань щодо «зеленої» модернізації економіки:
  - 1.1. Провести інформаційні компанії щодо переваг і впливу основних складових «зеленої» модернізації на розвиток компаній, в т.ч. і в рамках діяльності бізнес-асоціацій.
  - 1.2. Розробити навчальні курси з питань «зеленої» модернізації економіки для студентів вищих навчальних закладів, особливо для студентів технічних ВУЗів.
  - 1.3. Проведення конкурсів з питань впровадження заходів з зеленої економіки на національному і регіональному рівнях. Це може бути зроблено в рамках Конкурсу кейсів з КСВ, що впроваджує Центр «Розвиток КСВ».
  - 1.4. Підготувати за результатами Конкурсу та поширити збірки кращих практик «зеленої» модернізації міжнародних та національних компаній, в т.ч. і за різними секторами економіки, з розрахунками ефективності
2. Запровадити програми стимулювання впровадження основних складових «зеленої» модернізації:
  - 2.1. Сприяти встановленню діалогу державних органів і бізнес-структур з питань стимулювання «зеленої» модернізації економіки, в т.ч. покращення нормативно – правової бази (напр. у поводженні з відходами).
  - 2.2. Підготувати і внести правки до чинного законодавства щодо запровадження «зелених» закупок
  - 2.3. Запровадити надання фінансових та податкових пільг компаніям, які впроваджують головні складові «зеленої» модернізації.

3. Розвивати потенціал організацій, що надають консультації з питань «зеленої» модернізації економіки:
  - 3.1. Створити базу даних консультантів та організацій, що надають послуги з питань «зеленої» модернізації економіки
  - 3.2. Проводити регулярні зустрічі між компаніями та консультантами на базі бізнес – асоціацій з метою знайомства та налагодження партнерства.